

Ірина Галушчак,

кандидат економічних наук, доцент,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
(м. Івано-Франківськ)

Iryna Galushchak,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk)
iryna.galushchak@gmail.com
ID orcid.org/0000-0001-9445-6348

**УДК: 377:33(23.0:477)
ББК:74.5**

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ГІРСЬКОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

THE PREPARATION OF FUTURE ECONOMISTS TO PROFESSIONAL ACTIVITY IN THE CONDITIONS OF MOUNTAIN REGION OF UKRAINE

У статті теоретично обґрунтовано підготовку майбутніх економістів до професійної діяльності в умовах гірського регіону України.

Розглянуто феномен «готовність» який розглядається як активно-дієвий стан особистості, настанова на певну поведінку, мобілізованість сил для виконання завдання. Уточнено, що вітчизняні науковці розглядали це поняття у двох аспектах: готовність як психологічний стан (тимчасова, ситуативна готовність) і як характеристика особистості (стійка, тривала готовність).

Автор підкреслює, що особистісний компонент готовності до професійної діяльності може бути розглянутий як внутрішній психологічний механізм регуляції професійної придатності людини.

Зроблено теоретичне обґрунтування поняття «формування готовності фахівця». Уточнено компонентний склад професійної компетентності фахівців у галузі економіки. Автор розкриває поняття і дає характеристику цьому феномену, його значенню для професійної діяльності економістів.

Автор зазначає, що готовність майбутніх фахівців економічних спеціальностей, особливо в умовах гірського регіону виступає фундаментом професійної підготовки, визначає професіоналізм, дає змогу максимально реалізувати себе в конкретній діяльності, сприяє самовдосконаленню, саморозвитку фахівця. Визначено перспективи подальших досліджень у даному напрямі.

Ключові слова: готовність, професійна діяльність, професійна готовність, майбутні економісти, гірський регіон.

The article is theoretically grounded in the preparation of future economists for professional activity in the mountainous region of Ukraine.

The phenomenon of «readiness» which is considered as an active-active state of the person, the direction for certain behavior, mobilization of forces for the task fulfillment is considered. The author notes that the core of the phenomenon of preparedness is psychological and practical readiness: psychological is the basis and stable platform of activity and practical or professional readiness is readiness for application of knowledge and abilities. It is specified that domestic scientists considered this concept in two aspects: readiness as a psychological state (temporal, situational readiness) and as a personality characteristic (stable, long-term readiness). Instead, the notion of «professional readiness» is regarded as a category of the theory of activity (state) and is understood, on the one hand, as the result of the training process, on the other hand, a guideline for something.

The author emphasizes that the personal component of readiness for professional activity can be considered as an internal psychological mechanism of regulation of professional suitability of a person. Ready to understand the personality characteristic, fitness for activity, expressed in the active positive attitude of the person to her, the tendency to engage in it, the mobilization of forces for the performed professional duties and responsibilities.

The theoretical substantiation of the concept of «forming a specialist's readiness» is made. The component composition of professional competence of specialists in the field of economy is specified. The author reveals the concept and gives a description of this phenomenon, its significance for the professional activity of economists. He makes a generalization about the phenomenon of person's readiness for professional activity: first, it is a systemic, integrative phenomenon that is formed by a future specialist during professional training in a higher educational institution; and secondly, the readiness of a person for professional activity consists of certain components; and thirdly, the criterion of person's readiness for professional activity is the awareness of all of its components, as well as the purposeful development of them.

The survey showed that not all students are aware of the importance of raising their own professional level, knowledge of information and communication technologies, and their impact on the field of economic activity.

The author notes that the readiness of future specialists in economic specialties, especially in the mountainous region, serves as the basis for professional training, defines professionalism, makes it possible to realize itself in the concrete activity, and promotes self-improvement, self-development of a specialist. The prospects of further researches in this direction are determined.

Keywords: readiness, professional activity, professional readiness, future economists, mountain region.

В статье теоретически обосновано подготовку будущих экономистов к профессиональной деятельности в условиях горного региона Украины.

Рассмотрен феномен «готовность», который рассматривается как активно-действенное состояние личности, установка на определенное поведение, мобилизованность сил для выполнения задания. Уточнено, что отечественные ученые рассматривали это понятие в двух аспектах: готовность как психологическое состояние (временная, ситуативная готовность) и как характеристика личности (стойкая, продолжительная готовность).

Автор подчеркивает, что личностный компонент готовности к профессиональной деятельности может быть рассмотрен как внутренний психологический механизм регуляции профессиональной пригодности человека.

Сделано теоретическое обоснование понятия «формирование готовности специалиста». Уточнено компонентный состав профессиональной компетентности специалистов в области экономики. Автор раскрывает понятие и дает характеристику этому феномену, его значению для профессиональной деятельности экономистов.

Автор отмечает, что готовность будущих специалистов экономических специальностей, особенно в условиях горного региона выступает фундаментом профессиональной подготовки, определяет профессионализм, позволяет максимально реализовать себя в конкретной деятельности, способствует самосовершенствованию, саморазвитию специалиста. Определены перспективы дальнейших исследований в данном направлении.

Ключевые слова: готовность, профессиональная деятельность, профессиональная готовность, будущие экономисты, горный регион.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. На етапі ринкових перетворень і демократизації суспільства в Україні важливого значення набуває професійна підготовка майбутніх фахівців економічного профілю, здатних виконувати складні соціально-економічні завдання та швидко адаптуватися до особливостей професійної діяльності.

Ми вважаємо, що особливу увагу необхідно приділяти підготовці до професійної діяльності майбутніх економістів формуючи у них міцні професійні компетентності.

Випускники вищих економічних навчальних закладів, оволодіваючи здобутками світової економічної думки, повинні також концентрувати увагу на реаліях життя України, враховуючи всі суперечності багатуокладної та змішаної економіки. Тому одним з основних завдань економічної освіти є активізація шляхів підвищення ефективності економічної підготовки фахівців через формування професійно значущих якостей та підвищення і вдосконалення навчальної і практичної діяльності. Складність у визначенні змісту підготовки майбутніх економістів полягає в тому, що вони мають опанувати не лише сучасний рівень наукових знань, а й стан новітніх технологій та методик, а також питання організації і керування відповідними галузями господарства. Бути готовими працювати в умовах гірського регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. В цілому, готовність є важливою умовою успішного виконання будь-якої діяльності, а важливість педагогічної готовності обумовлена складністю і багатогранністю навчально-виховного процесу.

Феномен «готовність» досліджують – В. Бондар, А. Капська, І. Пастир, О. Ярошенко; психологічну готовність – В. Дорохін, С. Равіков, В. Моляко, А. Проскура; мотиваційну – Е.Томас; морально-психологічну – Л. Кондрашова, С. Ніколенко, Г. Штельмах; професійну – Д. Мазоха; моральну – Є. Шевчук; професійно-педагогічну – С. Корищенко; готовність як цілісне утворення розглядається в працях П. Атутова, А. Вайсбурга, Ю. Васильєва, А. Кочетова; готовність як установка – в дослідженнях Д. Узнадзе, Ш. Надірашвілі, А. Прангішвілі; готовність майбутніх економістів до професійної діяльності Н. Левітов, Л. Аболін, В. Стасюк., І. Носач, С. Тарасова, В. Різник та ін.

Вітчизняні науковці К. Дурай-Новакова, Г. Костюк, Н. Кузьміна, О. Мороз, В. Слатьоніна, А. Щербаков та ін. М. Дьяченко та Л. Кандибович визначають готовність як вибіркочну, прогнозовану активність особистості на етапі її підготовки до діяльності. Автори розглядали це поняття у двох аспектах: готовність як психологічний стан (тимчасова, ситуативна готовність) і як характеристика особистості (стійка, тривала готовність). У своїх роботах вони послідовно і логічно обґрунтували взаємозв'язок та єдність зазначених видів готовності.

Формування мети статті. Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні підготовки майбутніх економістів до професійної діяльності в умовах гірського регіону України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Готовність до діяльності розглядається в сучасній психологічній, соціологічній та філософській літературі, як цілісне направлене вираження особистості, що містить мотиви, погляди, переконання, вольові й інтелектуальні якості, знання, уміння та навички, налаштованість на професійну діяльність і поведінку, яка характеризує сформованість її якостей для виконання діяльності обраної професії [2, с. 88].

Ядро феномену готовності складає психологічна і практична готовність: психологічна є базою та стійкою платформою діяльності, а практична або професійна готовність – це готовність для застосування знань і умінь.

Зауважимо, що в загальній психології поняття «готовність» розглядається як активний-дієвий стан особистості, настанова на певну поведінку, мобілізованість сил для виконання завдання. Вважається, що для того, щоб людина була готова до виконання певної діяльності потрібні знання, вміння, навички, певний інтелектуальний рівень (операційний компонент), налаштованість і рішучість вчинити відповідні дії (мотиваційний компонент). У цьому зв'язку В. Дружинін зазначає, що реальні досягнення індивіда в діяльності визначають саме особистісні якості, його наполегливість, захопленість, особливості темпераменту.

Поняття «формування готовності фахівця» психолог В. Копоруліна визначає як процес, у ході якого відбувається духовне збагачення, удосконалення стилю роботи, розвиток індивідуальності, інтелігентності, внутрішньої та зовнішньої загальної і професійної культури [8].

Проблемою готовності майбутніх економістів до професійної діяльності займалося чимало науковців і кожен із них трактував це поняття по-різному: Н. Левітов зазначає, що готовність залежить від типу вищої нервової системи людини та умов, в яких відбувається діяльність. До таких умов належать: зміст завдань, їх складність і новизна, творчий характер їх розв'язання; мотивація та прагнення до досягнення результатів; ситуація, в якій відбувається діяльність і зразок поведінки оточуючих; усвідомлення власного рівня підготовки; вміння самоналаштуватися [3, с. 107]; Л. Аболін стверджує, що динамічна структура готовності до діяльності складається з таких взаємопов'язаних елементів як: усвідомлення своїх потреб і вимог суспільства; усвідомлення цілей, яких необхідно досягати; оцінка й осмислення умов, у яких будуть відбуватися майбутні дії; визначення рівня впливу своїх інтелектуальних, емоційних, мотиваційних і вольових процесів; оцінка власних можливостей відповідно до рівня вимог; мобілізація сил та само налаштування для досягнення мети [1, с. 18].

Отже, аналізуючи погляди вчених щодо визначення поняття «готовність», слід зазначити, що основні розбіжності зводяться до такого: готовність є станом (що відображає функціональний рівень суб'єкта діяльності), якістю (відбиває особистісний рівень суб'єкта діяльності), уміннями (що забезпечують реалізацію відповідної йому здатності суб'єкта діяльності), змобілізованістю (повна готовність до успішного виконання професійної діяльності, внутрішній стан особистості, що становить певну цілісність, є ознакою професійної кваліфікації, що реалізується в конкретній діяльності). Поняття «професійна готовність» розглядається як категорія теорії діяльності (стан) і розуміється, з одного боку, як результат процесу підготовки, з іншого - настанова на щось.

Враховуючи те, що професійна підготовка — це процес, у якому перетинаються професійний та індивідуальний розвиток особистості, вважаємо, що особистісний компонент готовності до професійної діяльності може бути розглянутий як внутрішній психологічний механізм регуляції професійної придатності людини.

Отже, під готовністю розуміємо особистісну характеристику, придатність до діяльності, що виражається в активному позитивному ставленні особистості до неї, схильності займатися нею, мобілізованості сил для виконаних професійних функцій та обов'язків.

Коротко проаналізуємо наукові дослідження, спрямовані на визначення готовності майбутніх фахівців економічного профілю до професійної діяльності.

Проблему готовності економістів до професійної діяльності вивчає В. Стасюк. Науковець розділяє на групи її компоненти: перша група визначена компонентами, що характеризують професійні якості фахівця, друга група характеризує особистісні якості фахівця-економіста. Вона вважає, що фахівцю мають бути властиві такі професійні якості як: планово-змістовні, мотиваційні, контролюючі, організаційні та координаційні. До особистісних якостей належать: самосвідомість, рефлексивно-комунікаційні, емоційні, мобілізаційні, вольові [6, с. 9].

У дисертаційному дослідженні І. Носач досліджувала проблему формування професійних умінь і навичок майбутніх економістів у процесі вивчення інтегративних фахових дисциплін. Вона виділила такі компоненти готовності економіста до професійної діяльності як мотиваційний, ціннісний, когнітивний і професійну самосвідомість [4, с.89].

Вимоги до професійної діяльності менеджерів фінансово-економічного профілю вивчає С. Тарасова. До структури готовності майбутніх менеджерів вона відносить інформаційну, мотиваційну, психологічну і рефлексивну складові [7, с. 7].

Вивчаючи готовність до професійної діяльності економістів В. Різник дала таке визначення цьому поняттю: «готовність до професійної діяльності майбутніх фахівців економічних спеціальностей - це складне особистісне утворення, що є комплексним відображенням цілого ряду особистісних рис і професійних якостей, важливих для успішної професійної діяльності» [5, с.139].

Здійснений аналіз праць, присвячених феномену готовності особистості до професійної діяльності, дав змогу зробити такі узагальнення.

По-перше, вона є системним, інтегративним феноменом, який формується у майбутнього фахівця протягом професійного навчання у вищому навчальному закладі. Готовність до професійної діяльності є підґрунтям професійної компетентності фахівця. Якщо розглядати взаємозв'язок цих феноменів відносно діяльності, то готовність є потенційним, а компетентність – реальним.

По-друге, готовність особистості до професійної діяльності складається з певних компонентів, перший з яких визначає ціннісно-мотиваційну орієнтацію майбутнього фахівця, другий – розвиненість його професійних знань та вмінь, третій – особистісну готовність – його професійно значущі якості, в тому числі такі, що дають змогу здійснювати регулятивну та контролювальну функції.

По-третє, критерієм готовності особистості до професійної діяльності є усвідомлення нею всіх складових, а також цілеспрямований їх розвиток.

Проаналізуємо готовність студентів випускних курсів спеціальності «Облік і аудит» до професійної діяльності в умовах гірського регіону.

Нами було проведено опитування студентів. Аналіз відповідей студентів на перше запитання «Чи плануєте Ви працювати у гірській місцевості?» виявив, що 33 % студентів відповіли «так», але за умови, що робота їх зацікавить (матимуть свій бізнес), 67% студентів дали відповідь «ні».

Даючи відповіді на запитання: «Чи задоволені Ви професійною підготовкою?» 70% студентів відповіли, що дуже задоволені; 24% - не зовсім задоволені і тільки 6% чекали зовсім іншого.

Відповідь на третє запитання «Чи сприяє кращій підготовці використання вами інформаційно-комунікаційні технології? Чи готові використовувати їх у професійній діяльності?» показали, що студенти усвідомлюють важливість використання інформаційно-комунікаційних технологій у майбутній професійній діяльності та готові до їх використання в навчальній діяльності. Так 68% опитаних продемонстрували усвідомлення важливості інформаційно-комунікаційних технологій у майбутній професійній діяльності, 32% студентів відзначили важливість технологій, однак не могли обґрунтувати свою точку зору, 16% опитаних не надали особливого значення використанню цих технологій.

На запитання «Чи спілкуєтеся Ви на професійних форумах, чатах?» 4% опитаних дали позитивну відповідь, інші (96%) - негативну.

Відповідаючи на запитання «За допомогою яких джерел Ви отримуєте професійну інформацію (бухгалтерський облік, менеджмент, економіка, законодавчі документи та ін.)?» 6% студентів назвали конкретні джерела, інформацію з яких вони знаходять, 58% опитаних відповіли, що цікавляться такими виданнями під час підготовки до семінарських занять, однак конкретних джерел не назвали, і 36% відповіли, що цікавляться такою інформацією, але користуються для цього загальним пошуком в Інтернеті.

Результати опитування показали, що не всі студенти усвідомлюють важливість підвищення власного професійного рівня, володіння інформаційно-комунікаційними технологіями, їхній вплив на галузь економічної діяльності.

Натомість готовність майбутніх фахівців економічних спеціальностей, особливо в умовах гірського регіону виступає фундаментом професійної підготовки, визначає професіоналізм, дає змогу максимально реалізувати себе в конкретній діяльності, сприяє самовдосконаленню, саморозвитку фахівця.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У наслідок теоретичного дослідження проблеми та проведеного анкетування студентів ми дійшли висновку, що специфіка формування професійної готовності фахівців економічного профілю, в умовах гірського середовища, полягає в конструюванні змісту підготовки на принципах цілісності і системності та необхідності врахування особливостей майбутньої професійної діяльності економіста в ході відбору структури і змісту підготовки.

Отже, важливим чинником в економічній професійній освіті є створення таких умов навчальної діяльності студентів і конструювання навчального змісту професійно-орієнтованих дисциплін таким чином, за яких здійснювалася б трансформація пізнавальних мотивів у професійні.

Подальші наукові розвідки у цьому напрямку спрямовуватимемо на поглиблення теоретичного обґрунтування та розробку підготовки майбутніх економістів з використанням у навчальному процесі інформаційно-комунікаційні технології та за допомогою дистанційної форми навчання.

1. Аболин Л. М. Эмоциональная устойчивость в напряженной деятельности, ее психологические механизмы и пути повышения : автореф. дис. соискание научн. степени д-ра психолог. наук : спец. 19.00.07 / Л. М. Аболин. - М., 1989. - 43 с.
2. Кашлев С. С. Интегративные методы обучения педагогике : учеб. пособ. / С. С. Кашлев. - Минск : Высшая школа, 2004. - 176 с.
3. Левитов Н. Д. Психология труда / Н. Д. Левитов. - М. : Учпедгиз, 1963. - 340 с.
4. Носач І. В. Формування професійних умінь і навичок майбутніх економістів у процесі вивчення інтегративних фахових дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 04 «Теорія і методика професійного навчання» / І. В. Носач. - К., 2008. - 232 с.
5. Різник В. В. Теоретичні засади формування готовності студентів економічних спеціальностей до професійної діяльності у вищій школі / В. В. Різник // Вісник Черкаського університету. - Серія : Педагогічні науки. - Черкаси, 2008. - Вип. № 136. - С. 136-141.
6. Стасюк В. Д. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх економістів у комплексі «школа-вищий заклад освіти» : автор. дис.на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійного навчання» / В. Д. Стасюк. - Одеса, 2003. - 20 с.
7. Тарасова С. М. Формування у майбутніх менеджерів фінансово-економічного профілю готовності до управлінської діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / С. М. Тарасова. - Кіровоград, 2006. - 20 с.
8. Тучина О. Р. Самоінтерпретація і рефлексивність [Текст] О. Р. Тучина // Современные исследования социальных проблем : (электронный научный журнал). - 2012. - № 5 (13). - Режим доступа // www.sisp.nkras.ru.

Reference

1. Abolin L. M. Emocional'naja ustojchivost' v naprjazhennoj dejatel'nosti, ee psihologicheskie mehanizmy i puti povyshenija : avtoref. dis. soiskanie nauchn. stepeni d-ra psiholog. nauk : spec. 19.00.07 / L. M. Abolin. - M., 1989. - 43 s.
2. Kashlev S. S. Integrativnye metody obuchenija pedagogike : ucheb. posob. / S. S. Kashlev. - Minsk : Vysshaja shkola, 2004. - 176 s.
3. Levitov N. D. Psihologija truda / N. D. Levitov. - M. : Uchpedgiz, 1963. - 340 s.
4. Nosach I. V. Formuvannya profesijnykh umin' i navychok maybutnikh ekonomistiv u protsesi vyvchennja intehratyvnykh fakhovykh dystsyplin : dys. ... kand. ped. nauk : spets. 13.00.04 04 «Teoriya i metodyka profesijnogo navchannya» / I. V. Nosach. - K., 2008. - 232 s.
5. Riznyk V. V. Teoretychni zasady formuvannya hotovnosti studentiv ekonomichnykh spetsial'nostey do profesijnoyi diyal'nosti u vyshchij shkoli / V. V. Riznyk // Visnyk Cherkas'koho universytetu. - Seriya : Pedahohichni nauky. - Cherkasy, 2008. - Vyp. # 136. - S. 136-141.
6. Stasyuk V. D. Pedahohichni umovy profesijnoyi pidhotovky maybutnikh ekonomistiv u kompleksi «shkola-vyshchyy zaklad osvity» : avtor. dys.na zdobuttja nauk. stupenya kand. ped. nauk : spets. 13.00.04 «Teoriya i metodyka profesijnogo navchannya» / V. D. Stasyuk. - Odesa, 2003. - 20 s.
7. Tarasova S. M. Formuvannya u maybutnikh menezheriv finansovo-ekonomichnogo profilyu hotovnosti do upravlinskoyi diyal'nosti : avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenya kand. ped. nauk : 13.00.04 / S. M. Tarasova. - Kirovohrad, 2006. - 20 s.
8. Tuchina O. R. Samointerpretacija i reflektivnost' [Tekst] O. R. Tuchina // Sovremennye issledovaniya social'nyh problem : (jelektronnyj nauchnyj zhurnal). - 2012. - № 5 (13). - Rezhim dostupa // www.sisp.nkras.ru.